

MANİSA MEVLEVÎHÂNESİ

Saruhanoğlu İshak Bey tarafından
XIV. yüzyılın ikinci yarısında kurulan
Mevlevî âsitanesi.

Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından Saruhanoğulları'nın başşehri Manisa'nın en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Spil dağı eteğinde, Evliya Çelebi'nin kaydettiği, cümle kapısı üzerindeki kitâbeye göre 770'te (1368-69) inşa ettirilmiştir. İshak Çelebi'nin 1366-1379 yılları arasında yaptırdığı Ulucami Külliyesi'ne dahil olmakla birlikte külliye'nin uzağında bulunan mevlevîhâne Saruhanoğulları'na ait en eski eserlerden biridir. Eski Manisa Mevlevîhânesi olarak bilinen yapı günümüzde Manisa il merkezinin güneydoğusunda Yukarı Tabakhane mahallesinde تنها bir yamacın sırtında, eskiden Mevlevîhâne bağı denilen mesirenin yanında olup bugün Millî Park içerisinde kalmıştır. Yapı büyük restorasyon hatalarına rağmen orijinalliğini koruyabilen en eski Mevlevî âsitanesidir.

Aslı kaybolan ve Fâtih Sultan Mehmed döneminde yeniden yazılan İshak Çelebi vakfiyesinde, Saruhan ili beyi İshak Çelebi'nin Manisa'nın en yüksek yerine bir ulucami ve medrese ile camiye eş mevkide, Mevlevîliği Batı Anadolu'da yaymak ve yaşatmak amacıyla bir mevlevîhâne yaptırdığı kaydedilmektedir. Vakfiyede belirtildiğine göre kuruluşunda mevlevîhâne'de bir şeyh, bir imam ve müezzin, bir nâzır, bir kayyım, bir kâtip, bir mesnevîhan, âyini okuyacak güzel sesli iki hânende görevlendirilecek, yemek işi için bir vekilharç ve bir aşçı görev yapacaktı. Manisa merkez nahiyelerinden Karaoğlanlı köyü ile Akcahavlı, Çatalkilise gibi köyleri ve timarları ile iki hamamın geliri ulucami, medrese ve mevlevîhâneye tahsis edilmiştir.

Mevlevîhâne, Saruhanoğulları devrinde olduğu gibi Osmanlı döneminde de faaliyetini devam ettirmiştir. Manisa'nın II. Selim'den itibaren şehzadelerin gönderildiği yegâne sancak merkezi olma geleneği Mevlevîler'ce de benimsenmiş, Konya'daki Çelebinin yerine geçecek olan Çe-

lebi önce Manisa'ya şeyh tayin edilmiştir. XVI. yüzyılın sonunda mevlevîhâne vakfının maddî gücünün arttığı ve mütevellilik, şeyhlik gibi birçok görevin Mevlânâ ailesine mensup kişilerin elinde toplandığı görülmektedir. Mevlevîhâne'de yetişmiş birçok şair arasında *Bülbülnâme*'si ve bir divanı olan Attâr Birrî Mevlevî ile Kâmilî ve Derviş Ahmed Mevlevî adlı iki Manisalı şairden söz edilebilir.

Evliya Çelebi'nin kaydettiği kitâbeye göre mevlevîhânenin mimarı Emetullahoğlu Hacı Osman'dır. Bazı yazarlar ve özellikle Çağatay Uluçay, İshak Bey'in yaptırdığı medresenin kitâbesinde "Mimar Emed b. Osman" yazıldığı için medresenin de mevlevîhânenin de Emed b. Osman adlı mimar tarafından yapıldığını, Evliya Çelebi'nin mimarın adını yanlış yazdığını söylemiştir.

XVII. yüzyıla ait şer'î sicillerden mevlevîhânenin sık sık onarım geçirdiği anlaşılmakta ve bu tamir keşiflerinden binanın durumu ve fonksiyonları hakkında bilgi edinilmektedir. Bu dönemde mevlevîhâne'de bir mescid, kubbeli, orta sofalı, ahşap döşemeli, kalem işleriyle süslenmiş bir semâhâne, bir mutrip yeri, alt katta bir şeyh odası, altı derviş hüccesi, güneydoğusunda ocaklı bir mutfak, doğusunda bir kiler, ayrıca dışarıda kiremit örtülü bir terasın yer aldığı ve dam üzerine tuz serpilmesi sebebiyle kubbe etrafındaki mekânların üst örtüsünün düz toprak dam olması gerektiği anlaşılmaktadır.

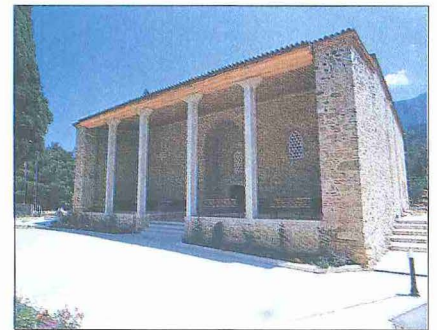
Mevlevîliğin Batı Anadolu'daki en güçlü merkezi olan mevlevîhâne 1870'ten önce kendi haline terkedilmiş ve şehir merkezine yakın yeni bir mevlevîhâne inşa edilmiştir. Çok harap bir durumda olan eski mevlevîhâne ancak 1961-1962'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyona alınmış, çeşitli aralıklarla sürdürülen ve 1982'de tamamlanan bu restorasyon çalışmalarında yıkılmış olan beden duvarları, orta kubbe, diğer tavan kısımları ile son cemaat yerinin örtüsü ve direkleri yapılmıştır. Aslı hüviyetiyle bağdaşmayan kötü restorasyonlar geçirmiş olan mevlevîhâne üst kat döşemesi ihya edilmediğinden günümüzde bu kata ait, şer'î sicil kayıtlarındaki tariflere uymayan

merdivenlere, kapı ağızlarına ve pencerelelere sahiptir. Mevlevîhâne 1983-1992 yılları arasında Manisa Müzesi İslâmî Mezar Taşları ve Kitâbeler Seksiyonu olarak kullanılmış, daha sonra Celal Bayar Üniversitesi'nin bir kitaplığı ve tarih araştırmaları bölümü olarak hizmete girmiştir.

Küçük bir tepe üzerine oturan kareye yakın dikdörtgen planlı (27,6 × 20,25 m.) mevlevîhâne binasının doğu ve güney cepheleri şehre bakar. Güneybatı istikametinden mevlevîhâneye ulaşan yol binanın önce güney, sonra batı cephelerini dolaşarak kuzey giriş cephesine ulaşır. Yapının yüksek cephe duvarları ana bina ve sundurma olarak ikiye bölünmüş olup müstahkem bir görünüm arzeder. Üst düz dam çatının ortasında küçük bir kubbe bulunur. Duvarlarda açılan küçük pencereler dikdörtgen veya sivri kemerlidir. Yapının doğu ve batı cepheleri birbirine benzemektedir. Güney cephesi diğer cephelere nazaran simetrik bir düzen gösterir. Kuzey giriş cephesinde kare kesitli dört beton direk ve doğu ile batı duvar üzerine oturan 5,50 × 20,25 m. ölçüsünde bir sundurma yer alır. Taçkapı gibi düzenlenmiş giriş ince uzun dikdörtgen bir niş şeklindedir. Niş içine basık yuvarlak kemerli bir kapı açılmıştır. Kapı üzerinde bir, batı yanında iki adet, doğu yanında bir sivri kemerli fil gözlü pencere bulunur.

Moloz taş ve tuğladan inşa edilen yapıda özellikle köşe dönüşlerinde kesme taş malzeme, kemer ve tonoz örgülerin-

Manisa Mevlevîhânesi'nin ön cephesi

de tuğla, beden duvarlarında yığma moloz taş arasında tuğla, alt pencerelerin söve ve lentolarında yekpâre kesme taş kullanılmıştır. Duvarlar 1 m. kalınlığındadır. Saçaklarda iki sıra tuğla kirpi saçaklara rastlanır; çatı saçağının altındaki çörtentler de dikkati çeker.

Mevlevîhânenin alt katı kapalı avlulu medrese veya zâviye planına benzeyen, merkezî kubbeli, kapalı orta avlu ve dört eyvanlı simetrik haçvari bir plan şemasına sahiptir. Simetrik görünen plan biraz yamuk olup çoğu açılar 90 derece değildir. Kapıdan girilince çapraz tonozla örtülü küçük bir giriş holü eyvanına gelinir. Bu holün batısında ve doğusunda birer oda yer alır; batıdaki 4,36 × 4,40 m. ebatlı dolap nişli oda kare plana yakındır ve diğerinden biraz küçüktür, çünkü doğu odasının girişinde üst kata çıkan bir merdiven yer alır. Mescid olarak kullanılmış güneydeki eyvan diğerlerinden daha büyüktür. Sivri kemer alınlıklı eyvanların üzeri beşik tonozlarla örtülü olup sivri kemerler üzerine orta avlunun kubbesi oturur. Kubbeye pandantiflerle geçilir. Semâhâne olarak kullanılmış, kare planlı (7,20 × 7,20 m.), giriş eyvan holüyle kotu aynı olan orta avlunun etrafı yerden 50 cm. kadar yükseklikte bir setle çevrilidir. 6 × 7,90 m. ebadındaki ana mescid-eyvanı geniş bir sivri tonozla örtülü olup iki sıra halinde ikişer pencereyle aydınlatılmıştır. Buradaki yan duvarlarda bulunan boş bırakılmış derin nişlerin ahşap kapaklı dolaplar olduğu söylenebilir. Mescid-eyvanın iki yanında 4,70 × 8,80 m. ebadındaki simetrik köşe odaları yamuk dikdörtgen planlıdır ve ikisine de avludaki köşe kapılarından girilmektedir. Ortaları kemerle ikiye ayrılmış, böylece her sahin iki çapraz tonozla örtülmüş ve ortalarına kat seviyesinde aslı meşe olması gereken ikişer gergi kirişi atılmıştır. Doğuda ve batıda iki, kible tarafında bir pencere, ayrıca her ikisinin mescid du-

varında kötü restore edilmiş birer büyük ocak bulunmaktadır. Sivri kemerli tonozla örtülü, 3 × 4,60 m. ebadında karşılıklı iki yan eyvanın geniş seti sonunda ikişer basamakla çıkılan penceresiz, 1,80 × 1,70 m. ebadında, alçak ve karanlık ikişer küçük derviş hücresi vardır.

Mevlevîhânenin ikinci kat planı güneye doğru açık "U" planlı olup güney eyvanı, orta avlu, güneybatı ve güneydoğu köşe odalarının dışında kalan köşe odaları ve derviş hücreleri üstünde yer alıyordu. Ancak restorasyonlarda ikinci katın döşemesi ihya edilmediğinden merdivenlerden üst kat mekânlarına ulaşılammaktadır. Doğu yan eyvanının kuzey duvarında çatıya kadar çıkan dar bir merdiven mevcut olmakla birlikte giriş holündeki merdivende olduğu gibi üst kat döşemesi yapılmadığından ve buradaki merdiven sahanlığından açılması gereken kapı ağızları açılmadığından, alt kat iki derviş odasının üstündeki yaklaşık 1,90 × 4,75 m. ebatlı mekânla kuzeydoğu üst kat odasına girilememektedir. Günümüzdeki yapının içinde ve dışında süsleme yoktur. Ancak 1105 (1693) tarihli şer'î sicil kaydında nakkaşa 60 akçe ödeme yapıldığı belirtildiğine göre, iç mekânlarda özellikle semâhâne kubbesinin içiyle pandantiflerin sıvalı yüzeylerinin kalem işleriyle süslenmiş olabileceği düşünülmektedir.

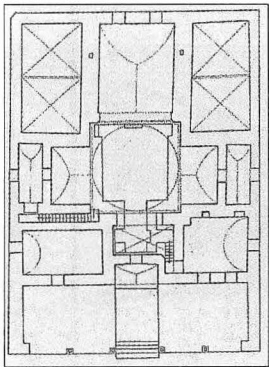
Eski Manisa Mevlevîhânesi'nin plan şemasında, merkezî kubbeli orta avlu etrafına yerleştirilen simetrik haçvari dört eyvanla, Orta Asya menşeli olup Selçuklular ve Beylikler döneminde hem medrese hem tarikat yapılarında sıkça rastlanan eski plan geleneklerinin devam ettirildiği görülmektedir. XIV. yüzyılın ikinci yarısına ait bu eski plan geleneklerine burada ayrıca mevlevîhâne planının olgun simetrisi, binanın iki katlı oluşu, ocak ve bacaların tesis edilmiş olması gibi yeni özellikler de eklenmiştir. Türk mimarisinin bilinen en eski tasarım şeması olan, Orta Asya ve özellikle Horasan bölgesinde sivil mimariye de uygulanan, "ev-hankah" tipi ilk tarikat tesislerinde devam ettirilen meşhur plan şemasının mevlevîhâne olarak mimari fonksiyon açısından en iyi şekilde nasıl çözülebileceği ve kullanılabilceği Manisa Mevlevîhânesi'nde ortaya konulmuştur. Çevresindeki eyvanlardan daha alçak kotlu merkezdeki kubbeli orta avlu semâ meydanı olarak değerlendirilmiş, eyvanlar mutrip maksûresi, mescid ve züvvâr mahfilleri olarak kullanılmıştır. Cümle kapısı üstünde bulunan

mutrip maksûresinin hem yüksekte hem tam mihraba (dolayısıyla şeyh postuna) karşı tasarımının daha sonra yapılan semâhânelerde XX. yüzyıla kadar devam ettirildiği dikkati çekmektedir. Semâ meydanı daha düşük kotta bulunduğu için eyvandaki mahfillerinden rahatça görülebilmekteydi. Köşede kalan odalar şeyh odası, matbah-ı şerif, kiler gibi fonksiyonlar için kullanılmış ve diğer hücreler muhtemelen barınma ve eğitim ihtiyaçlarına tahsis edilmiştir.

Ancak bütün âsitâne-imaret mimari fonksiyonları bir çatı altında icra edildiği için mevlevîhâne büyüünce bu plan şeması bir âsitâne için yetersiz kaldığından 1870'te terkedilip şehrin içinde Ali Bey Camii'nin yanında yeni bir mevlevîhâne inşa edilmiştir. XIX. yüzyılda yapılan mevlevîhânelerin mimari anlayışını yansıtan yeni mevlevîhânedeki bir avlu etrafında tecrid edilmiş semâhâne, türbe, matbah-ı şerif, dedegân hücreleri ve haremlik-selâmlık bölümleri vardı. Semâhânenin dairevî, galerili semâ meydanı plan şeması Kütahya, Bursa, Kahire ve Samsum mevlevîhânelerini andırmakta olup son devrin olgun semâhâne çözümlerinden biridir. 1933'te Vakıflar İdaresi mevlevîhâneyi 100.000 liraya satmış, alan kişi mevlevîhânenin matbah-ı şerif dışındaki bütün bölümlerini yıktırılmıştır. Manzumeden 2000 yılına kalanlar sadece arka giriş, matbah-ı şerif, havuz, semâhânenin beden duvar kalıntıları ve bu duvarların üzerinde bulunduğu setten ibarettir. Daha sonra belediye mevlevîhânenin kalıntılarını yıkarak arsasını park haline getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

- BA, TD, nr. 398, 1520 Tarihli Vakıf Defteri, s. 5-10; VGMA, Esas 8/1, sıra 841, Manisa ve Nif-te İshak Çelebi Veleddi Saruhan Vakfı, H. 866/M. 1462 Tarihli Arapça Vakfiyesi, 22. Mücedded Anadolu Defteri, nr. 608, s. 318-319, sıra 129; Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Tahrir Defteri, nr. 544, vr. 10^b [h. 1115 / m. 1704 Tarihli] 1575 Tarihli Saruhan Sancağı Vakıf Defterinde İshak Çelebi Veleddi Saruhan Vakfı'nın tam bir nüshası; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 75; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kütâbeler*, İstanbul 1929, II, 75-76; A. Gabriel, *Monuments turcs d'Anatolie*, Paris 1934, II, 123-125; M. Çağatay Uluçay – İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihi*, İstanbul 1939, s. 91-92; M. Çağatay Uluçay, *Saruhanoğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar*, İstanbul 1940-46, I, 34-36, 81-82; II, 16, 22-23, 30, 93-96; a.mlf., *Manisa Ünlüleri*, İstanbul 1946, s. 91-93; İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*, İstanbul 1946, I, 184, 187-188; a.mlf., *Saruhan Zaviye ve Yatırları*, İstanbul 1946, s. 19-20, 23-24; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970, I, 63, 183-187; Nusret Kök-

Manisa
Mevlevîhânesi'nin
planı

lû, *Düinkü Manisa*, Ankara 1970, s. 21; a.mlf., "Saruhanlılar Devrinde Manisa (4)", *Manisa*, sy. 7, Manisa 1984, s. 7-11; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 1971, s. 2; Oktay Aslanapa, *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (XIV. Yüzyıl)*, Ankara 1977, s. 130; Keşfi Karadanışman, *Manisa Tarihi Eser ve Kitabeleri*, Manisa, ts., s. 4-6; a.mlf., "Manisa'da Mevlevîlik", *Manisa*, sy. 1 (1982), s. 36-38; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s. 86, 177, 263, 335; Hakkı Acun, "Manisa Mevlevîhanesi", *IX. Vakıf Haftası Kitabı: 2-4 Aralık 1991*, Ankara 1992, s. 109-111; a.mlf., *Manisa'da Türk Devri Yapıları*, Ankara 1999, s. 350-368, 379; Feridun Emecen, "Saruhanoğulları ve Mevlevîlik", *Ekrem Hakkı Ayverdi Hâtıra Kitabı*, İstanbul 1995, s. 282-297; Ş. Barihüda Tanrıkorur, "Manisa Mevlevîhanesi Restorasyonu: Tenkid ve Teklif", a.e., s. 331-361; a.mlf., *Türkiye Mevlevîhanelerinin Mimari Özellikleri* (doktora tezi, 2000), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 76-92, 398-402, çizim IV.1-6, XXII.1-2, rs. IV.1-28, XXII.1-3; Sezai Küçük, "Manisa Mevlevîhanesi", *Manisa Araştırmaları*, Manisa 2002, II, 15-19; Müjgân Cumbur, "Manisa Mevlevîhanesi'nden Yetişen İki Şair", *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhaneler Sempozyumu (19-21 Aralık 2001)*, Manisa 2002, s. 267-274; Semavi Erice, "İlk Osmanlı Devrinin Dinî -İçtimai Bir Müessesesi: Zâviyeler ve Zâviyeli-Camiler", *İFM*, XXIII/1-2 (1962-63), s. 21; "Mevlevîhane'nin Restorasyon Çalışmaları Sürdürülüyor", *Manisa*, sy. 3 (1982), s. 53; Nuran Tezcan, "Manisa Mevlevîhanesi", *Osm.Ar.*, XIV (1995), s. 193-199; Mustafa Demir, "Saruhanoğulları Devrinde Manisa İmaretleri", *Manisa*, sy. 14 (1997), s. 60-62.

BARİHÜDA TANRIKORUR

MANİSA ULUCAMİİ

(bk. ULUCAMİ).

MA'NOĞULLARI

Lübnan'da Dürzî ailelerinden biri
(bk. FAHREDDİN, Ma'noğlu).

MANSABDÂR

(منصبدار)

Hindistan'da
Bâbürlü devlet bürokrasisinde
yüksek rütbeli askerî ve sivil görevli.

Bâbürlü devlet bürokrasisinde görev yapan askerî ve sivil memurlar belli bir rütbe ile (mansab) derecelendirilmiş bir teşkilâtlanma yapısına sahiptiler. İdarenin değişik kademelerinde "belli bir maaş veya gelir karşılığı toprak tahsisıyla vazife yapma" anlamına gelen mansabdârlık, esasen Hindistan'a Türkler tarafından getirilmekle birlikte bir sistem olarak Ekber Şah tarafından 1573-1574'te geliştiri-

rilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Ödeme şekillerini ve barındırmakla yükümlü bulunulan askerlerin celb, tâlim ve sınıfını (piyade, süvari ve fil sayısı) düzenleyen sicilleri de bizzat Ekber Şah tesbit etmiştir. Eb'ül-Fazl el-Allâmî'ye göre mansabdârlar, deh-bâşi ile (onbaşı, on askere kumanda eden) deh-hezârî (10.000 askere kumanda edenler) arasında barındırıldıkları ve kumanda ettikleri asker sayısına göre onluk rakamlarla ifade edilen rütbelere ayrılırdı. Bunlardan 5000 üzeri rütbelere sadece hükümdarın oğulları için tahsis edilmişti ve onlar emîr diye adlandırılırdı. Ekber Şah, başlangıçta rütbe sayısını Allah lafzının ebced sistemindeki sayısal karşılığı olan 66 kısım olarak düşünmüştü. Ancak *Â'in-i Ekberî*'nin yazıldığı 1595 yılında bu sayı 33 olarak kaydedilmiştir. Ekber Şah devrinde 1671 mansabdârın 412'si 200 ile 5000 rütbesinde, geri kalanları da 150 ile on rütbesinde idi. Sistemin başlangıç döneminde rütbeyi belirten rakam, aynı zamanda ödeme kategorisini ve barındırmakla yükümlü bulunulan asker sayısını da gösteriyordu. 1595-1597'den itibaren rütbe rakamları çift olarak (zât ve süvâr) belirlenmeye başlandı. Bunlardan zât olanı maaş statüsünü, süvâr da asker sayısı ile bunların masraflarını ifade ediyordu. Maaşlar, barındırılan süvari ve bunların temin edeceği at sayısına göre düzenleniyordu. Bir at ve atlı temin edene "yek espeh" (sipahi), iki at getirene "dü espeh", üç at getirene "seh espeh" deniyordu. Mansabdârların maaşları ya nakit olarak ödeniyor ya da bunun karşılığı kendilerine tahsis edilen arazinin (câgîr) gelirinden hesaplanıyordu. Şah Cihan döneminin resmî vak'anüvisi Abdülhamîd Lâhûrî'ye göre vazifeli, bulunduğu bölgede câgîre sahip olan mansabdâr rütbesinin gösterdiği rakamın üçte biri kadar süvari barındırmakla yükümlü iken başka bir eyalete câgîr verildiyse bu rakam dörtte bire düşüyordu. Meselâ 3000 rütbesindeki bir mansabdâr câgîri görev bölgesinde ise 1000 süvari ile, başka bölgede ise 750 süvari ile yükümlü idi. Dörtte bir esasına göre hesaplandığında Şah Cihan'ın saltanatının (1628-1657) yirminci yılında mansabdârların sorumluluğundaki süvari sayısının 185.000 civarında olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mansabdârlar, ülkedeki nüfuzlu eşrafın ya da eyaletlerin ikinci derecede önemli yöneticisi olan bahşi-i memâlikin tavsiyesi üzerine bizzat hükümdarın takdiriyle tayin edilirdi. Mansabdârlık baba-

dan oğula geçmemekle birlikte görevde olan bir mansabdârın oğluna genellikle düşük rütbeli mansablar verilebilirdi. Ancak bunların terfileri kendi yeteneklerine göre yapılırdı. İran ve Orta Asya'daki devlet görevlerinden ayrılarak Bâbürlü hizmetine giren tanınmış soylulara konularına uygun mansablar verilmesi yaygın bir uygulama idi. Bunların terfileri de sadakatleri ve kabiliyetlerine göre olurdu. Hindu racaları da Bâbürlü Devleti'ne bağlandıklarında durumlarına uygun mansablarla taltif edilirdi ve genellikle daha önce hâkim oldukları topraklar câgîr olarak kendilerinde bırakılırdı. Bunların gelirleri maaş ve masraflarını karşılamakta yetersiz kalırsa başka câgîrler verilirdi. Bu durum Hindu racalarının devlete tâbi olmalarını teşvik ederdi. Mansabdâr tayini devletin ihtiyaç duyduğu bürokrasinin bütün alanlarında yapılırdı. Ekber Şah'ın kâtibi olan Eb'ül-Fazl el-Allâmî ve Şah Cihan'ın vezirlerinden Sâdullah Han da yüksek rütbeli mansab sahibi idiler. Sadakat ve kabiliyet yanında rütbenin gereğini yapabilme terfi için yeterli olurken bunların zaafı halinde tenzîl-i rütbe kaçınılmazdı. Mansabdârlara rütbesinin yanı sıra hükümdarın takdirine bağlı olarak unvanlar da verilirdi. Ekber Şah döneminde en büyük unvan olarak "hân-ı hânân", Cihangir zamanında ise "emîr'ül-ümerâ" tabirleri kullanılırdı.

Uygulamada âcil durumlarda asker sevkıyatı talebiyle karşılaşan mansabdârlar bunun için gereken maddî meblağ bulmakta zorluk çektiklerinde devlet hazinesinden borç almaları mümkündü. Bu uygulamaya "müsâadet" deniliyordu. Hükümdar, mansabdârlara tahsis ettiği araziye mansabdâr hayatta iken ondan alıp başkasına verebildiği gibi bir mansabdârın vefatı halinde sahip olduğu mülk doğrudan devlete dönüyordu. Mansabdârların görev yerleri ve arazileri zaman zaman değiştirilerek sürekli bir güç oluşturacak yapılanma içerisinde olmaları engelleniyordu. Yine bu amaçla mansabdârların büyük kısmını Hindistan'a dışarıdan gelmiş memurlar teşkil ediyordu.

Mansabdârlık sistemi doğrudan hükümdara bağlı olarak işlediği ve bütün ceza ve taltifler doğrudan hükümdardan geldiği için devletin güçlü olduğu dönemlerde belli bir disiplin içerisinde hükümdara sadakatle işleyen, bu sebeple de Bâbürlü genişlemesinde fonksiyonel olan bir sistemdi. Ancak Evrengzîb'in saltanatının sonlarına doğru bozulmanın ilk işaretleri görülmeye başlandı. Evreng-